

PEDAGÓGUSKÉPZÉS A PRÁGAI MŰSZAKI EGYETEMEN

Csehszlovákiában is, akárcsak nálunk, 6—16 éves korban iskolakötelesek a gyermekek. Az iskolarendszer a 8 osztályos alapiskolára épül, amelyen belül két tagozatot különböztetnek meg: 1. tagozat (1—4. osztály) és 2. tagozat (5—8. osztály). Az iskolakötelezettséget a miénkhez hasonlóan teljesítik a gyermekek; aki évvesztés nélkül fejezte be az alapiskolát, az még legalább két évig tanul valamelyik középfokú iskolában. Ugyancsak a miénkhez hasonlóan három fő középiskolatisp van. Lényeges különbség azonban, hogy Csehszlovákiában a gimnáziumnak is van szakképzési funkciója. A felsőfokú tanulmányokra való felkészítés mellett ugyanis feladata a gimnáziumnak, hogy a kifejezetten szakképző iskolákhoz viszonyítva, szélesebb bázisú szakmai alapozó képzést adjon elsősorban a következő szakirányokban: gépészet, elektrotechnika, kémia, építés, közgazdaság, programozás. Ezt a szakirányú képzést mindenekelőtt "a szakképzés és a termelés alapjai" elnevezésű tantárgy szolgálja (heti 2 óra az I. és a II., heti 6 óra a III. és a IV. osztályban). Ily módon kívánják elősegíteni azoknak a gimnáziumban végzett fiataloknak a munkába állását, akik nem jutnak be a felsőoktatásba. A középfokú szakképző iskoláknak is a mi rendszerünkhöz hasonlóan két fő típusa van: 4 osztályos, érettségivel záruló (szakközépiskola), valamint 2-3 osztályos, csak szakmai végzettséget nyújtó szakmai iskola (szakmunkásképző). A négyosztályos szakképző iskolában elég nagy súllyal szerepel az általános művelés; a teljes tanítási idő 44%-a. A gimnáziuméhoz viszonyítva sokkal körülhatároltabb szakmai jelleg miatt az itt szerzett érettségi is elsősorban az iskola szakmai irányultságának megfelelő szakirányban teszi lehetővé a továbbtanulást.

A pedagógusképzés rendszere a következő. Az óvónők képzése ilyen célú szakmai középiskolában folyik. Az alapiskola 1. tagozatának tanítóit a főiskolák "pedagógiai karain" (pedagógicka fakultá) képezik, nyolcszemeszteres képzésben. A tervek szerint az alapiskola 2. tagozatának és a középfokú iskolák általánosan művelő (közismereti) tantárgyainak tanárai tudományegyetemek megfelelő karán kapják majd a képzést "pedagógiai tanszékek" szervezeti keretében. Így az oklevelük is az 5—12. osztályban való tanításra jogosítja fel őket. Jelenleg azonban az 5—8. osztály tanárait még többnyire főiskolák pedagógiai (tanárképző) karain képezik. A képzési idő a főiskolákon 4, az egyetemeken 5 év. A képzés kétszakos.

A szakképzést szolgáló tantárgyak (gimnáziumi és szakképző iskolai) tanárai a szaktárgy jellegének megfelelő felsőfokú szakmai képző intézményben kapják felkészítésüket.

A prágai Cseh Műszaki Egyetemen (České Vysoké Učení Technické = CVUT) a Mérnök-képző Kutatóintézet (Vyzkumny Ústav Inženýrského Studia = VUIS) keretében folyik a pedagógusképzés, az egyetem műszaki jellegének megfelelően a gimnáziumi és a szakképző iskolai műszaki tantárgyak számára. Az intézet három osztályból áll: adminisztrációs és információs, metodikai-pedagógiai és oktatástechnikai osztály. A tanárképzés a metodikai-pedagógiai osztályra tartozik; emellett azonban még kutatómunkát is végez az osztály, jelenleg főleg a számítógéppel segített tanulás oktató- és tanulóprogramjainak fejlesztése terén. Az oktatástechnikai osztály a felsőoktatás számára fejleszt hardvert és szoftvert.

A pedagógusképzésnek két fő formája van.

a) Kombinált stúdium. Ezen a nappali tagozatos mérnök-hallgatók vehetnek részt. Feltétel, hogy a hallgató jó eredményt érjen el a mérnöki stúdiumokban. A "jó eredmény" a mi osztályzati rendszerünkben kifejezve 3-asnál jobb átlagot jelent; a pontos alsó határ tanévenként változik az évfolyamátlag és a jelentkezési arány függvényében. Szükséges még a pedagógiai stúdiumok felvételéhez annak a (mérnöki) karnak a dékáni hozzájárulása, ahol a mérnöki tanulmányait végzi a hallgató. A pedagógiai képzés kétszemeszteres részképzés, mégpedig négyéves képzési idejű mérnöki szakmák hallgatói részére a harmadik, ötéves mérnök-képzésben pedig a negyedik tanévben. A képzés befejező része a mérnöki diploma megszerzése utáni kétszemeszteres posztgraduális stúdium keretében folyik.

A képzés óraterve a következő:

Tantárgy/Félév	1.	2.	3.	4.	A	O	V
1. marxista-leninista etika és esztétika	20	—	—	—	—	—	1.
2. az ember biológiája, egészségmegőrzés	—	—	13+7	—	—	—	3.
3. pszichológia	20+10	15+10	—	—	1.	—	2.
4. pedagógia	5+5	30+15	—	—	1.	—	2.
5. a szakmai tantárgyak didaktikája	—	—	20+20	20+30	3.	—	4.
6. didaktikai technika	—	—	4+6	—	—	3.	—
7. oktatásügyi vezetés és szervezés	—	—	10	—	3.	—	—
8. pedagógiai gyakorlat	—	—	—	20	—	4.	—
	60 +	70 +	80 +	70 =	280 óra		

A = aláírás, O = osztályzat, vizsga nélkül, V = vizsga a megjelölt félév végén.

A képzés diplomamunkával és államvizsgával zárul. Az utóbbi tantárgyai: pedagógia, pszichológia, szakmódszertan.

b) Posztgraduális stúdium. Végzett mérnökök vehetnek részt rajta a munkahelyük hozzájárulásával. Ha a mérnök már iskolában dolgozik, akkor az iskolában való munkába állását követően 5 éven belül meg kell szereznie a tanári képesítést. Mindaddig az elérhető tanári fizetésének csak kb. 2/3-át kapja. Ez igen komoly anyagi ösztönző. (Nálunk csak "kívánatos" ezeknek a mérnököknek a számára tanári képesítés megszerzése.) A "posztgraduális stúdium" időtartama négy szemeszter. Az első három félévben heti 1 alkalommal jönnek be a hallgatók 8 órányi foglalkozásra. A negyedik szemeszter a diplomamunka elkészítésére szolgál.

Az óraterv a következő:

Tantárgy/Félév	1.	2.	3.	A	O	V
1. marxista-leninista etika és esztétika	20	—	—	—	—	1.
2. az ember biológiája, egészségmegőrzés	13+7	—	—	—	—	1.
3. pszichológia	20+10	15+10	—	1.	—	2.
4. pedagógia	5+5	30+15	—	1.	—	2.
5. a szakmai tantárgyak didaktikája	—	20+20	20+30	2.	—	3.
6. didaktikai technika	—	4+6	—	—	2.	—
7. oktatásügyi vezetés és szervezés	—	10	—	2.	—	—
8. pedagógiai gyakorlat	—	—	20	—	3.	—
	80 +	130 +	70 =	280 óra		

A kétféle képzési formában tehát ugyanazok a tantárgyak szerepelnek, ugyanannyi órával. A tantárgyi programok (tantervek) is azonosak. (A Bratislavai Szlovák Műszaki Főiskolán folyó képzéssel való összehasonlításhoz vö.: Oriensky, 1986.)

Már az óraterv (még inkább a tantárgyi programok) alapján megállapítható, hogy a prágai képzési rendszer (ami gyakorlatilag a cseh rendszert jelenti) lényeges pontokon tér el a mi műszaki pedagógusképzésünktől. Nálunk a pedagógiai felkészítés neveléstörténet, neveléelmélet, didaktika, oktatásmódszertan tantárgyak keretében folyik. A cseh rendszerben egyetlen (integrált) tantárgy helyettesíti az első hármat. A gyakorlatra orientáltságot erősíti a cseh rendszerben az ember biológiája és egészségmegőrzés, valamint az oktatásügyi vezetés és szervezés tantárgy. Közelebbről is megvilágítják a képzés tartalmát a tantárgyi programok.

1. Marxista-leninista etika és esztétika. A tanterv nem részletezi a tananyagot, csupán megjegyzi, hogy az iskolaügyi minisztérium által a marxizmus-leninizmus oktatására hozott előírások szerint.

2. Biológia és egészségmegőrzés. Az óratervben "az ember biológiája és egészségmegőrzés", a tantárgyi tantervek között pedig "az ifjúság biológiája és egészségmegőrzés" a tantárgy neve. Főbb témakörei: az egyén biológiai és

pszichikus fejlődése; az egészséges fejlődés fiziológiája és higiénája; iskolai és munkahelyi higiénia; szenvedélybetegségek (dohányzás, italozás, drogszedés) megelőzése, iskolai vonatkozásai.

3. Pszichológia. 1. Általános pszichológia (15 óra). 2. Nevelépszichológia (25 óra): fejlődés és tanulás, pszichodidaktika, tanulásméletek, pedagógiai-pszichológiai karakterisztika, a tanár-tanuló kapcsolat pszichológiája. 3. Szociál- és munkapszichológia (15 óra): szocializáció és oktatás, verbális és nonverbális kommunikáció, a munkatevékenység pszichológiai vonásai, munkahelyi kapcsolatok pszichológiai kérdései.

4. Pedagógia. 1. A pedagógia általános alapjai (15 óra): a pedagógia területei, nevelés, oktatás, képzés; nevelés- és pedagógiaelmélet; a marxista-leninista filozófia mint a pedagógia metodológiai alapja; a pedagógia mint tudomány; a pedagógiai gondolkodás főbb fejlődési korszakai; a nevelés intézményei Csehszlovákiában; a Szovjetunió és más szocialista országok nevelési rendszere. 2. Az általános didaktika alapjai (15 óra): a didaktika mint az oktatás és tanulás elmélete; az oktatás történeti meghatározottsága; az alap- és középiskolákban folyó oktatás; a tantárgyak szerepe, kapcsolatai; a tankönyvek; az oktatás folyamata, gnoszológiai és logikai alapok; az oktatás alapvető módszerei az alap-, a közép- és a szakképző iskolákban; szervezési formák; a tanítási óra, iskolai teendők; a szocialista iskola tanárának pedagógiai karaktere. 3. Az iskolai és az iskolán kívüli nevelés elmélete (25 óra): a kommunista nevelés elméletének alapjai; a szocialista iskolában folyó nevelés; a tanuló mint a nevelés tárgya és alanya; a nevelés módszerei; a kommunista nevelés célja és tartalma; ideológiai-politikai nevelés; kommunista erkölcsi nevelés; a kollektívában való magatartásra nevelés; a szocialista hazafiságra és a proletár internacionalizmusra nevelés; munkára nevelés; az esztétikai nevelés, helye a kommunista nevelés rendszerében; a tanuló iskolán kívüli munkája; a szülők és az iskola együttműködése.

5. A szakmai tantárgyak didaktikája. A szakmai tantárgyak didaktikája és a pedagógia tudományterületeinek kapcsolata (4 óra). A szakmai tantárgyakban folyó nevelés és képzés céljai (5 óra). A szakmai tantárgyak tananyaga és tanterve (8 óra). A nevelés és képzés folyamatának alakítása a szakmai tantárgyakban (15 óra). A szakmai tantárgyak tanára (5 óra). A szakmai tantárgyakban folyó oktatás didaktikája (speciális didaktika, 45 óra): a tantárgy célja, tartalma, struktúrája; a képzési folyamat specifikumai; az önálló munkára és a szakmai gondolkodásra nevelés; tematikus tervezés; korszerű oktatási módszerek és eszközök; a tankönyvekkel és más segédletekkel folyó

munka; felkészülés a tanórásra, foglalkozásra. Végül a diplomamunka segítését szolgáló speciálszeminárium (összesen 8 órában).

6. Didaktikai technika. A tanulás technikai alapjainak korszerűsítése; oktatási segédeszközök.

7. Oktatásügyi vezetés és szervezés. Főbb fejezetei: a tudományos-technikai forradalom kihívásai; Csehszlovákia iskolapolitikája; a csehszlovák oktatásügy távlati fejlesztési programja; iskolaszervezet, ellenőrzés és felügyelet; iskolai adminisztráció.

8. Pedagógiai gyakorlat. Hospitálásból és gyakorló tanításból, valamint az iskolai és iskolán kívüli más tanári tevékenységek megfigyeléséből és azokban való részvételből tevődik össze. Ezek időbeli tartamára, arányára nem utal a tanterv. Előírja viszont, hogy a hallgatók kis csoportokban (2-4 fő) dolgozzanak.

Mindegyik tantárgyi program feltünteti a hallgatók számára ajánlott irodalmat is.

A diplomamunka (szakdolgozat) megkívánt színvonala és terjedelme hasonló a miénkhez. Eltérés a mi rendszerünkhöz viszonyítva, hogy nincsen külső konzulens és külön bíráló, hanem csak tanszéki konzulens, és ugyanő bírálja a szakdolgozatot, javasol rá osztályzatot. A továbbiak a nálunk is szokásos módon folynak: a hallgató még az államvizsga előtt megkapja a szakdolgozatára írt bírálatot, az államvizsgán megvédi a munkáját, és az államvizsga-bizottság dönti el az osztályzatot.

A szakdolgozatok témáit a tanszék munkatársai javasolják, és a hallgatóval való megállapodás alapján véglegesítik. Lényeges eltérés a mi gyakorlatunkhoz viszonyítva, hogy a CVUT VUIS illetékes munkatársaitól kapott tájékoztatás szerint időszakonkénti súlyponti témakörből vett témákra beszélnek a hallgatókat. Jelenleg az információtechnika, különösen a számítástechnika mindenféle oktatási vonatkozásai (a felsőoktatást is beleértve) az "időszerű" témakör. Ebből a témakörből íratják a szakdolgozatoknak legalább 50%-át.

A szakdolgozatot az utolsó vizsga utáni 1 éven belül nyújthatja be a hallgató külön engedély nélkül.

A fő problémák hasonlóak a miénkhez. Mindenekelőtt azzal az ott is eléggé általános hiedelemmel kell megküzdeniük a cseh kollégáinknak, hogy aki jól képzett a szakmában, az már oktatni is tudja a szakmájába vágó tantárgyakat. Az okozza azonban a legnagyobb problémát, hogy Csehországban is meg sokasodott azoknak a gyermekeknek a száma, akik szociálisan rossz vagy veszélyeztetett háttérből jönnek. Ezek a tanulók elsősorban a szakképző isko-

lákban halmozódnak. A prágai szakképző iskolákban a tanulóknak kb. 40%-a sérült családi háttérrel rendelkezik (elsősorban a sok válás miatt). Sok az iskolakerülés, az iskolán belüli durva fegyelmezetlenség, amikkel szemben a tanár gyakorlatilag tehetetlen. Ezért a prágai kollégák úgy látják, főleg a posztgraduális stúdium hallgatóitól kapott jelzések alapján, hogy a műszaki pedagógusképzésben nagyobb teret kellene adni a nevelési problémák megoldására való felkészítésnek. E kérdés megoldását látják jelenleg a legfontosabb feladatnak a pedagógusképzésben.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. A ČVUT VUIS munkatársaitól, elsősorban doc. dr. CSc. Pavel Slaviček kollégától kapott tájékoztatás.
2. Dplnující studium pro ziskáni pedagogické spůsobilosti. (Kiegészítő stúdium a pedagógiai képzés megszerzéséhez.) ČVUT VUIS. 1989. Kézirat. 2. o.
3. Doplňující studium pro ziskání pedagogické kvalifikace. (Kiegészítő stúdium a pedagógiai kvalifikáció megszerzéséhez.) A ČVUT-on folyó műszaki pedagógusképzés tanterve. ČVUT. 1988. Kézirat. 20. o.
4. Jeník, Pavel: Schulwesen in der Tschechoslowakei. Praga. Orbis. 1980. 104. o.
5. Orienšky, Dušan: A műszaki tantárgyak tanárainak képzése a Bratislavai Szlovák Műszaki Főiskolán. = Magyar Pedagógia, 1986. 2. sz. 283–289. o.

GONDOS ANNA—SOMORJAI ILDIKÓ

A KONFLIKTUSMEGOLDÁSOKNAK VAN BÉKÉS ÚTJA IS

"Vannak olyan osztályok, ahová kifejezetten nehéz bemennem. Fegyelmezetlenség, érdektelenség és mindig újabb rendezavarás fogad ezekben az osztályokban. Már nem tudok mit kezdeni velük, ezek a gyerekek csak megúszni akarják az órákat. Nekem ez a viselkedés elfogadhatatlan, de tehetetlen vagyok, maradnak a sorozatos kudarcok, a fokozódó elkeseredésem, megújuló gyomorpanaszaim."

"Vannak olyan tanárok, akiket szívesen lecserélnék. Úgy jönnek be az órára, hogy már a belépésnél lehet látni, hogy ma sem fogjuk megérteni egymást. Én szívesen járnék iskolába, még jobban is tanulnék, ha tudom, hogy a tanár is meghallgat, netán azt is el tudja fogadni, hogy egy tanulónak is lehet problémája."

Ezek a megállapítások eléggé pontosan tükrözik azt, hogy napjaink iskolájában a tanár—diák kapcsolat is válságban van. A szemben álló felek köz-